

QO'SHSHAYEV I. A.

OSIYO XALQARO UNIVERSITETI

Bugungi globallashuv sharoitda turizm sohasi iqtisodiyotning yetakchi tarmoqlaridan biriga aylanmoqda. Turizm sohasining rivojlanishi o'z navbatida turizmga turdosh bo'lgan bir nechta sohalarning rivojlanishiga sabab bo'ladi. Bundan tashqari, turizm sohasining rivojlanishi ishsizlik muammosini bartaraf etishda yordam beradi.

O'zbekiston-2030" strategiyasida turizm sohasini rivojlantirishga qaratilgan bir qancha maqsad va vazifalar belgilangan. Jumladan, 2030-yilga qadar xorijiy sayyohlar sonini 15 million nafarga, ichki sayyohlar sonini 25 million nafarga, ziyorat turizmi bo'yicha keladigan sayyohlar sonini 3 million nafarga yetkazish ko'zda tutilgan. Shuningdek, xususiy investitsiyalarni jalb qilish hisobiga respublikada mehmonlar uchun mo'ljallangan o'rinlar sonini kamida 2 barobar oshirish, turizm mahallalari sonini 175 taga, turizm xizmatlari eksportini 5 milliard dollarga, tibbiyot va ta'lim turizmi eksportini yiliga 1,5 milliard dollarga yetkazish belgilangan (Farmon, 2023). Bundan tashqari, "2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"ning Milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o'sish sur'atlarini ta'minlash bobi, 35-maqсадida "O'zbekiston bo'ylab sayohat qiling" dasturi doirasida mahalliy sayyohlar sonini 12 million nafardan oshirish hamda respublikaga tashrif buyuradigan xorijiy turistlar sonini 9 million nafarga yetkazish belgilangan bo'lib, bu asosida:

– to'siqsiz turizm infratuzilmasini mamlakatning asosiy turizm shaharlarida keng joriy qilish. 2026-yilgacha turizm sohasida band bo'lgan aholi sonini 2 baravar oshirib, 520 ming nafarga yetkazish;

– turizm va madaniy meros obyektlari infratuzilmasini rivojlantirish hamda 8 mingdan ortiq madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish bo'yicha davlat dasturini qabul qilish;

– Samarqandni "Turizm darvozasi"ga aylantirish orqali kelgusi besh yilda turizm xizmatlari hajmini kamida 10 baravarga oshirish. Turizm sohasida 40 ming kishi bandligini ta'minlash. 2022-yilda "Abadiy shahar" tarixiy majmuasini o'z ichiga olgan Samarqand turizm markazini va zaruriy infratuzilmani tashkil etish;

– Xorazm viloyatida turizm yangi ish o'rinlarini yaratishda asosiy drayver soha bo'lishi uchun alohida dastur qabul qilish;

– Toshkent viloyatida turizm salohiyatini yangi bosqichga olib chiqish bo'yicha alohida dastur ishlab chiqish kabi vazifalar belgilangan. Albatta bu vazifalarning

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

ijrosini ta'minlash maqsadida bir qator professor olimlar, tadqiqotchilar, turizm eksportlari tomonidan ilmiy izlanishlar olib borilmoqda.

Mamlakatimizda sayohat qilish turiga qarab quyidagi turistik yo'nalishlarni ishlab chiqilgan:

✚ an'anaviy yo'nalishlar: Toshkent-Samarqand-Buxoro-Xiva-Toshkent va Toshkent-Samarqand-Buxoro-Shahrisabz-Toshkent. Bu yo'nalishlar mamlakatimizdagi eng qadimiy yodgorliklar va boshqa tarixiy-madaniy obidalarga tashrif bilan bog'liq;

✚ ekologik turizm yo'nalishlari: Orol dengizi va Orolboyi ekologik region, Chimyon-Chorvoq dam olish va davolanish oromgohi, Kitob geologik qo'riqxonasi va Zomin qo'riqxonasi kabi mamlakatimizdagi qo'riqxonalar. Bu yo'nalish alohida muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar va sayyohlar uchun ekologik jihatdan qulay hamda foydali hisoblanadigan joylarga tashrif bilan bog'liq;

✚ arxeologik turizm yo'nalishlari: Qoraqalpog'iston, Xorazm, Surxondaryo, Samarqand hududlari bo'ylab, mazkur yo'nalishda yurtimiz tarixiga oid o'zida uzoq o'tmishning sir-sinotlarini yashirgan eng qadimiy arxeologik yodgorliklar bilan tanishishni maqsad qilib qo'yadi;

✚ ekstremal turizm yo'nalishlari: Chimyon, Farg'ona vodiysi, Orol bo'yi, Buxoro, Navoiy viloyati hududlari bo'ylab;

✚ diniy turizm yo'nalishi Toshkent-Samarqand-Buxoro-Toshkent, Toshkent-Termiz-Dalvarzintepa-Termiz-Toshkent kabi mamlakatimizdagi tarixiy diniy obidalarni ziyorat qilish bilan bog'liq.

O'zbekistonda tarixiy-madaniy, arxitektura, arxeologiya ahamiyatidagi 7mingdan ortiq obyektlar mavjud. Soha mutaxassisi B.To'rayev fikricha, ulardan 545 tasi –arxitektura, 578 tasi – tarixiy, 1457 tasi – san'at yodgorliklari va 5500 dan ortig'i arxeologik ahamiyatga ega. 200 dan ortiq obyektlar ta'mirlanmoqda, 500 tasi esa ta'mirlanishga muhtoj. Ko'p mamlakatlar tajribasiga ko'ra, ta'mirlanish jarayonini o'zi turistlar uchun qiziqarli hisoblanadi. Undan tashqari respublikamizda 300 dan ortiq muzeylar, 1200 ta xalq ijodiyoti tashkilotlari mavjud. Turistik ziyorat obyektlari miqdori bo'yicha Toshkentda –144 ta, Samarqandda – 118 ta, Buxoroda–201 ta, Xivada – 310 tani tashkil etadi. Shu sababdan milliy madaniy va tabiiy merosimizni mintaqa va turizm faoliyati maqsadida har jihatdan o'rganish va muhofaza etish o'ta muhimdir¹.

Bugungi kunda O'zbekiston faqatgina tarixiy va afsonaviy me'morchiligi bilan mashhur bo'lib qolmasdan, aktiv sayyohlik yo'nalishlariga ham ega. O'zbekiston hududida har qanday tabiat landshaftlarini, tog', vodiy, cho'l, daryo va ko'lni uchratish

¹ 2019-2025-yillarda O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish konsepsiyasi

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

mumkin. Ko‘rinib turibdiki yurtimizda turizmning barcha turlarini rivojlantirishimiz uchun turistik resurslarimiz mavjud va biz ulardan unumli foydalana olsak bo‘lgani. Yillar davomida tabiiy muhitning o‘zgarishi va rivojlanishida qonuniyat va yo‘nalishlar to‘g‘risidagi ma’lumotlardan mintaqani kelajakda rivojlantirish strategiyasini tanlab olishda, tabiiy salohiyatdan unumli foydalanish va investitsion dasturlarni amalga oshirishda keng foydalanish zarur. Masalan, iqlim o‘zgarishi, cho‘llashuv jarayoni kelajakda aholi yashash punktlarini joylashtirish, mintaqaning hududiy tarkibini shakllantirishga ta’siri kuchli bo‘ladi. Bu holat mintaqaviy tabiiy-iqlim sharoitini hisobga olgan holda uy-joy, ijtimoiy infratuzilma obyektlarining namunaviy loyihalarini ishlab chiqishni talab etadi.

Mamlakatimizga tashrif buyuradigan xorijiy turistlar soni so‘ng o‘tgan uch yil ichida pandemiyadagi uzilishni tiklab oldi. Ya’ni, 1-jadvalda keltirilgan ma’lumotda, 2021 yili 1 700,0 ming nafar xorijiy sayyoh kelishi rejalashtirilgan bo‘lsa, amalda 1881,3 ming nafarni tashkil etdi. Bu esa foiz hisobida 110,7% ni tashkil etdi. 2022 yil 2 720,0 ming nafar rejada, 5 232,8 ming nafar amalda xorijiy tashriflar bilan 192,4% bajarildi. 2023 yil 12 oy davomida mamlakatimizga tashrif buyurgan xorijiy turistlar 6626,3 ming nafar (yillik reja-7000,0 ming nafar) ga yetib, 2022 yilga nisbatan 1,3 barobarga oshdi. Joriy yil yakunida esa umumiy hisobda O‘zbekistonga 10 mln. nafar xorijiy sayyohlar kelishi kutilmoqda (1-jadval).

1-jadval

2018-2023 yillar hisobida O‘zbekistonga tashrif buyurgan xorijiy turistlar soni²

Asosiy ko‘rsatkichlar	Xorijiy turistlar		
	Rejada	Amalda	Bajarilishi
O‘lchov birligi	Ming nafar		Foizda
2018	5 346,0	5 346,2	100,0
2019	6 041,0	6 748,5	111,7
2020	7 010,0	1 504,1	21,5
2021	1 700,0	1 881,3	110,7%
2022	2 720,0	5 232,8	192,4%
2023	7 000,0	6 626,3	94,7%

2023-yilda sayohat va turizmning jahon yalpi ichki mahsulotiga qo‘shgan hissasi 9,9 trillion AQSH dollarini tashkil etgan. Bu ko‘rsatkich 2024-yilda taxminan 11,1

² O‘zbekiston Respublikasi turizm va madaniy meros vazirligi ma’lumotlari asosida tuzildi.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

trillion AQSh dollariga yetishi bashorat qilingan. Albatta bu ijobiy natija hamda kutilayotgan prognozlar pandemiyadagi zararlarni ikki barobar darajada qoplay oladi.

2-jadvaldan ko'rinib turibdiki, mamlakatimizga tashrif buyuradigan sayyohlarning asosiy qismini yosh jihatidan tahlil qilganimizda 31-55 oraliqidagi sayohatchilar tashkil etgan. Bundan shuni xulosa qilish mumkinki, Respublikamizda tarixiy xususiyatga ega bo'lgan hamda passiv turizmni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lgan mintaqalarda yangi turizm turlarini tashkil qilish mumkin.

Misol uchun, nafaqat Samarqand, Buxoro, Xivada ziyorat turizmni rivojlantirishga qaratilgan vazifalarni balki, boshqa viloyatlarda xususan, Andijon, Namangan, Navoiy viloyatlarida ham madaniy meros obyektlari salmoqligina va biz bu hududlarda avvalo turizm infratuzilmasini shakllantirishimiz hamda turistik marshrutni tashkil qilishimiz muhimdir.

2-jadval

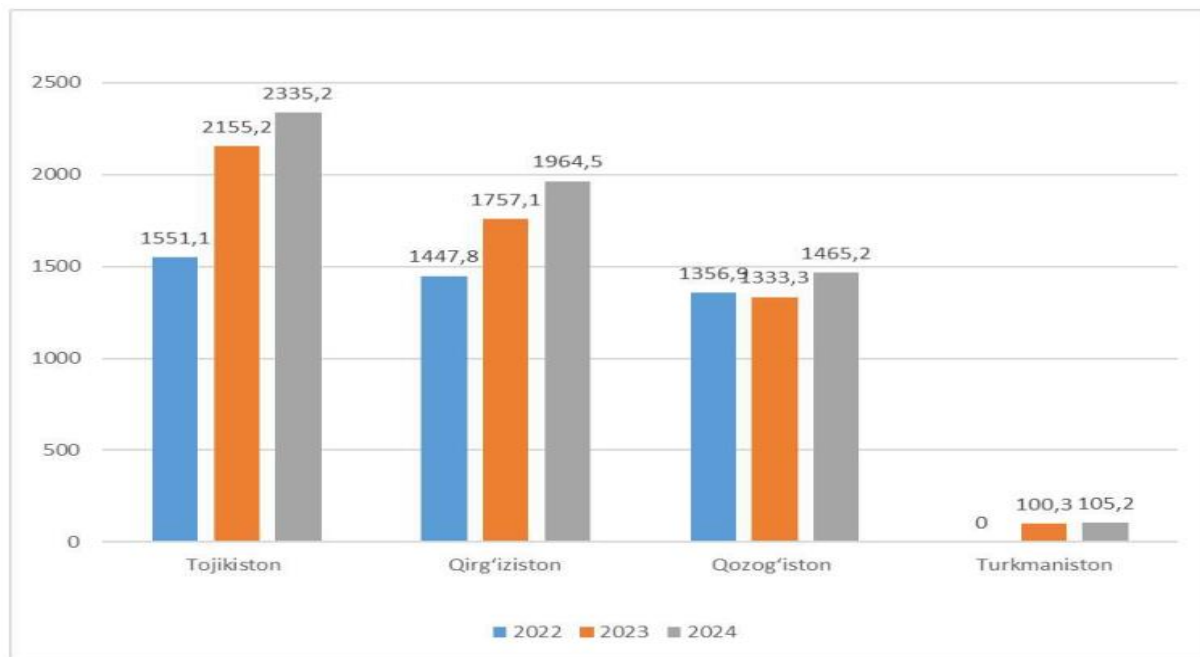
2023-yilda O'zbekistonga tashrif buyurgan sayyohlar soni yoshlar kesimida³

Yoshlar kesimida	2023 yil
0 dan 18 yoshgacha	1064,57
19 dan 30 yoshgacha	1000,22
31 dan 55 yoshgacha	3192,76
55 yoshdan oshgan	1368,74
JAMI	6626,30

Jumladan, Navoiy viloyati ham qadimgi tarixiy rivoyatlarni jonlantiradigan "Nur-Ota" chashmasi hozirgi kunda turistlar uchun passiv turizm maskaniga aylangan.

³ O'zbekiston Respublikasi turizm va madaniy meros vazirligi ma'lumotlari asosida tuzildi.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI VOLUME-2, ISSUE-4

1-rasm. 2022-2024-yillarda O'zbekistonga MDH davlatlaridan turistik maqsadlarda tashrif buyurgan turistlar soni (ming kishida)

Shu o'rinda aytish joizki, chashma haqidagi tarixiy afsonaviy rivoyatlar ijtimoiy tarmoqlarda to'la holatda ma'lumot bazasi sifatida joylanmagan. Bundan tashqari viloyatda yana YUNESKO ro'yxatiga kiritilgan madaniy meros obidalar ham mavjuddir.

1-rasmda 2022-2024-yillarda O'zbekistonga qo'shni davlatlardan tashrif buyurayotgan mehmonlar misolida yurtimiz turizmiga qiziqish bildiruvchilar soni yildan-yilga oshayotganini ko'rishimiz mumkin.

Tahlillardan shunday xulosaga kelish mumkinki qo'shni davlatlar bilan amalga oshirilayotgan bojhonadagi yengilliklar keladigan sayohatchilarning sonini oshishiga sabab bolgan desak mubolag'a bo'lmaydi. Quvonarlisi shu davrlar mobaynida ularning soni ortsa ortganki kamaymagan demak, turizmni rivojlantirishga e'tiborni kuchaytirishga undaydi. Butun jahon turizm tashkilotining baholashiga ko'ra, turistik servis rivojlangan shaharga tashrif buyurgan 100 nafar turist 20 ming AQSH dollari atrofida pul sarflaydi, ya'ni har bir turist tomonidan bir sutkada shaharga 200 AQSH dollari miqdorida foyda keladi. Bu esa iqtisodiyotni rivojlantirishda turizmga drayver soha sifatida qarashimiz kerakligini anglatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Jumayeva Z.Q., "Favorable Investment Climate Formation Issues for Attracting Active Investments".
2. Джумаева, З. (2025). ФОРМИРОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ ЗЕЛЕННОЙ

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

ЭКОНОМИКИ, ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ И ЕЕ АКТУАЛЬНОСТЬ. *Международный журнал искусственного интеллекта*, 1 (3), 262-266.

3. Жумаева, З. К. (2019). АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА. *ББК 65.0501 А 43*, 190.

4. Жумаева, З. К. (2024). Инвестиционная Активность Как Основной Элемент Организационно-Экономического Механизма Маркетинга Территории. *Miasto Przyszłości*, 55, 1411-1417.

5. Джумаева, З.К., и Ш, К.М. (2025). О 'ЗБЕКИСТОНДА YENGIL SANOAT KORXONALARI MARKETING FAOLIYATI HOLATI TANLILI. *АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ИННОВАЦИЙ*, 1 (7), 186-189.

6. Джумаева, З. (2025). РОЛЬ ТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ. *Международный журнал искусственного интеллекта*, 1 (1), 483-488.

7. Жумаева, З. К. (2024). Мобильный Маркетинг Как Эффективное Средство Стимулирования Сбыта Товаров И Услуг. *Miasto Przyszłości*, 54, 697-702.

8. Жумаева, З. К. (2024). РАЗВИТИЕ ТВОРЧЕСКИХ ИНДУСТРИЙ КАК ФАКТОР РОСТА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: ОБЗОР ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.

9. Джумаева, З. (2025). РОЛЬ ТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ. *Международный журнал искусственного интеллекта*, 1 (1), 483-488.

10. Джумаева, З.К., и Гулямова, Н.Г. (2025). О 'ЗБЕКИСТОНДА MINTAQANI KOMPLEKS RIVOJLANTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH. *ТЕОРИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ВСЕГО МИРА*, 1 (5), 152-159.

11. Жумаева, З. К., & Ахмедова, Ф. Р. (2025). РОЛЬ ТОРГОВОЙ ПОЛИТИКИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ. *MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS*, 1(7), 323-330.

12. Jumayeva, Z. Q., & Matkarimov, G. (2025). MINTAQADA FAOL INVESTITSIYA SIYOSATINI IQTISODIYOT TARMOQLARINI O 'SISHIGA TA'SIRI. *ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION*, 1(6), 205-212.

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQARISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
VOLUME-2, ISSUE-4**

13. Джумаева, ZQ (2017). ТЕОРИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СТАБИЛЬНОСТИ НА РЫНКАХ ТРУДА РАЗВИТЫХ СТРАН. *Инновационное развитие* , (4), 64-66.

14. Qo'shshayev, I. A., & Jumayeva, Z. Q. (2025, May). BUXORO VILOYATIDA TURIZM RIVOJLANISHIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI. In *CONFERENCE OF MODERN SCIENCE & PEDAGOGY* (Vol. 1, No. 2, pp. 145-149).